

# INTERNETDAGI SHIFOKORLAR VA BEMORLAR O'RTASIDAGI NUTQNING LINGVISTIK, KOMMUNIKATIV VA PRAGMATIK XUSUSIYATLARI

**Yunusova Maftuna Shokirovna**

*Buxoro davlat universiteti stajyor-tadqiqotchisi*

[yunusovamaftuna25@gmail.com](mailto:yunusovamaftuna25@gmail.com)

**Annotatsiya.** Ushbu maqolamizda tibbiyot va internet-muloqoti haqida so'z yuritilgan. Internetning kelib chiqishi haqida qisqacha aytib o'tilgan. Internet orqali kasbiy nutqni amalga oshirish tilning o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan. Internet va tibbiy diskursning aloqalari yoritib berilgan. Tibbiyotning internetda qay yo'sinda berilishi, rivojlanishi va ahamiyatlari haqida gapirilgan. Internet va uning foydalari haqida so'z yuritilgan. Maqolamizda tibbiy diskurs va internet-muloqot turlarini ochib berishga harakat qildik.

**Kalit so'z:** tibbiy diskurs, internet, internet-muloqot, zamonaviy tibbiyot, sayt, reklama, pragmalinguistika.

**Абстракт.** Эта статья о медицине и интернет-общении. Было кратко упомянуто о происхождении Интернета. Реализация профессиональной речи через Интернет раскрывает специфические особенности языка. Выделена связь Интернета и медицинского дискурса. Говорили о том, как в Интернете предоставляется медицина, ее развитие и ее значение. Обсуждаются Интернет и его преимущества. В нашей статье мы попытались раскрыть виды медицинского дискурса и интернет-коммуникации.

**Ключевые слова:** медицинский дискурс, Интернет, интернет-коммуникация, современная медицина, сайт, реклама, прагмалингвистика.

**Abstract.** This article is about medicine and online communication. The origins of the Internet were briefly mentioned. The implementation of professional speech via the Internet reveals the specific features of the language. The connection between the Internet and medical discourse is highlighted. They talked about how medicine is provided on the Internet, its development and its importance. The Internet and its benefits are discussed. In our article we tried to reveal the types of medical discourse and Internet communication.

**Key words:** *medical discourse, Internet, Internet communication, modern medicine, website, advertising, pragmalinguistics.*

**Kirish.** Internet (lotincha: inter – aro va net – tarmoq) – standart minimal internet protokoli (I) orqali ma'lumot almashuvchi kompyuter tarmoqlarining butunjahon va omma uchun ochiq to'plamidir. Bu ma'lumotlarning asosiy tashuvchi protokoli TCP/IP dir. TCP/IP o'zaro bog'liq protokollar yig'indisi bo'lib, internetda ma'lumot tarqalishida asosiy o'rin egallaydi. Internet tarmog'ini minglab akademik, davlat, tijorat va xonadon tarmoqlari tashkil etadi. Internet elektron pochta, chat hamda o'zaro bog'langan sahifalar va boshqa Butunjahon o'rgimchak to'ri servislaridan tashkil topadi.

Internet — katta (global) va kichik (lokal) kompyuter tarmoqlarini o'zaro bog'lovchi butunjahon kompyuter tizimi. Unda geografik o'zni, zamon va makondan qat'iy nazar, ayrim kompyuter va mayda tarmoqlar o'zaro hamkorlikda global informatsiya infratuzilmasini tashkil etadi. Qaydnomalar tizimi bilan boshqariladigan barcha hosila tarmoqlar hamkorlikda iste'molchilarga ma'lumotni saqlash, e'lon qilish, jo'natish, qabul qilish, izlash va ma'lum bo'lgan barcha variantlar (matn, tovush,

videotasvir, fotosurat, grafika, musiqa tarzida va b. ko'rinishlar) da axborot almashinishga imkon yaratadi.<sup>10</sup>

Internet tizimi 20-asr. 60-yillarida paydo bo'ldi. O'sha paytlarda Amerika mudofaa departamenti tashabbusi bilan kompyuterlar telefon tarmoqlariga ulana boshladi. Dastlab, bunday faoliyat takomillashtirilgan loyihalar agentligi (AKRA) tadqiqotlari doirasida olib borildi. Bu tadqiqotlar sovuq urush avj olgan davrga to'g'ri keldi. AQSH mudofaa departamenti urush bo'lib qolgan taqdirda oddiy kommunikatsiya vositalari ishdan chiqqudek bo'lsa, o'rniga yangi qo'shimcha kommunikatsiya vositalarini izlash bilan faol shug'ullandi. 60-yillar oxiri va 70-yillarda Internet tarmog'i uncha keng rivojlanmadi. Dastlabki o'n yillik xalqaro tarmoq, asosan, harbiylar va yirik olimlarning shaxsiy elektron liniyalari faoliyati doirasi bilan cheklandi. Internetning beqiyos rivojlanish sur'ati davlat, ta'lim, akademik va ijtimoiy tuzilmalarning o'ziga xos umumiy moliyaviy va intellektual ulushiga bog'liq bo'ldi.

Hozirgi zamonda internet kirib bormagan soha deyarli qolmagan.

<sup>10</sup> <https://uz.wikipedia.org/wiki/Internet>

Hatto tibbiyotda ham keng foydalanilmoqda. Bu o'z-o'zidan "internet-muloqot" degan bir atamani yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Albatta har qanday yanigilik bu –muloqot, ya'ni jamiyatdagi omma bilan aloqa orqali yuzaga chiqadi. Tibbiyotda ham internet orqali muloqot qilish jadal rivojlanmoqada. Bu orqali uzoq masofadan turib ham tibbiy maslahat, analizlarni tahlil qilish va tib xodimlari o'z tajriba va malakalarini oshirishi mumkin bo'ladi. Bu orqali vaqt va pul tejaladi.

**Asosiy qism.** Internet-muloqot - bu mutaxassislarning bebaho jahon tibbiyot tajribasi bilan almashishi, bir qator masalalar bo'yicha dolzarb ma'lumotlarni tezkorlik bilan olishi, diagnostika o'tkazishi, bemorlarning ahvolini masofadan turib kuzatishi mumkin bo'lgan maxsus kommunikativ muhitdir. Tarmoq tibbiy nutqi nafaqat kengayishi, balki har qanday aloqalarni, xususan, bemorlar, ko'rsatiladigan tibbiy xizmatlar iste'molchilari bilan aloqani sifat jihatidan o'zgartirishi mumkin. Tarmoq tibbiy nutqining har tomonlama tahlili va uning konstitutsiyaviy xususiyatlarini kommunikativ-pragmatik aspektda tavsiflash fanda hali amalga oshirilmagan. Texnika rivojlangan davrda internetdan foydalanish shaxsning o'zini o'zi ifoda etishning

yangi usullari hamda tarmoq shakllandi. Kasbiy nutqni amalga oshirish tilning o'ziga xos xususiyatlarini belgilaydi: leksik, frazeologik, fonetik-grafik, morfologik, sintaktik va kommunikativ-pragmatik xususiyatlari va boshqalar. Tarmoq tibbiy nutqida tibbiyot xodimlari tibbiy xizmatlar iste'molchilari, shuningdek, internetdagi boshqa tibbiyot mutaxassislari bilan muloqot qilishadi.

Maqolaning maqsadi shundan iboratki, tarmoq tibbiy nutqi va uning janrlari tushunchasini aniqlash, til tizimining barcha darajalarida o'zini namoyon qiladigan xususiyatlarni tavsiflash, tarmoq tibbiy nutqining asosiy janrlarining kommunikativ va pragmatik xususiyatlarini aniqlashdan iboratdir.

Zamonaviy tarmoq tibbiy nutqi murakkab, ko'p qirrali hodisa bo'lib, u professional kommunikativ o'zaro ta'sirning barcha turlarini aks ettiradi va uni institutsional nutqlar korpusidan ajratib turadigan bir qator xususiyatlar bilan tavsiflanadi. Uning butun xilma-xilligi akademik, professional va biznes, tijorat, reklama, shaxslararo, tarmoq media nutqiga bo'linadi.

Internet-muloqotning har bir turi virtual o'zaro ta'sirning turli shakllaridan, jumladan, forumlar, shaxsiy saytlar, ijtimoiy tarmoqlar,

reklamalar, bannerlar, elektron pochta xabarlar, internet chatlari va boshqalardan muvaffaqiyatli foydalanadi, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlar, kontseptualizatsiya va ichki kontent bilan ajralib turadi. .

Yangi axborot texnologiyalari XX asr oxiri - XXI asr boshlarida paydo bo'lishi va jadal rivojlanishi bilan bog'liq. Birinchi marta 1982-yilda kanadalik fantast yozuvchi Uilyam Gibsonning "Burning Chrome" romanida metaforik ma'noda qo'llanilgan "kibermakon" so'zi (ing. "cyberspace") tobora ommalashib bordi va asta-sekin o'zgarib bordi<sup>11</sup>. "Tarmoq tizimlari va ekvivalent jismoniy infratuzilmalar orqali ma'lumotlar bazalarini saqlash, o'zgartirish va almashish uchun elektron va elektromagnit spektrdan foydalanish bilan tavsiflangan soha" degan atama ham paydo bo'ldi. Agar dastlab bu soha asosan bilimning texnik sohalari mutaxassislarining e'tiborini tortgan bo'lsa, hozirgi vaqtda u turli xil ilmiy sohalar tadqiqotchilari uchun qiziqish uyg'otmoqda, chunki u texnologik soha bilan bir qatorda yangi ijtimoiy-madaniy muhitni ham ifodalaydi. Bu soha muloqotning barcha jabhalarida katta iz qoldiradi. Internet - bu zamonaviy inson hayotining ajralmas qismi bo'lgan yangi dunyo,

chunki kompyuterlar jismoniy joylashgan ma'lum bir mamlakat va shaharlarda emas, balki aynan mana shu dunyoda sodir bo'lmoqda, yaqinda paydo bo'lgan, lekin allaqachon juda mashhur aloqa vositasi bo'lgan Internet foydalanuvchisi ishtirok etmoqda.

Jamiyatning "internetlashuvi" deyarli har qanday faoliyat sohasida, shu jumladan tibbiyotda kuzatilishimiz mumkin. Bugungi kunda professional shifokorning faoliyatini ko'plab tarmoq professional jamoalari mavjud bo'lgan global Internet resurslariga murojaat qilmasdan tasavvur qilib bo'lmaydi. Hozirda tibbiyot muassalarining tezda ommaga yoyilishi bu internet va reklama bilan bog'liq. Hozirgi kunda tajribalali shifokorlarni izlash shart emas, ijtimoiy tarmoqlarda ularning xususiy klinikasi va o'zi haqida ma'lumotlarni toposhimiz, balki ularning tajriba va faoliyatlarini kuzatib borishimiz ham mumkin.

Internet yangi kommunikativ muhit sifatida diskursiv tadqiqotlarning diqqat markazida bo'lishi mumkin emas edi va kibermakondagi muloqot holatiga botgan matn "tarmoq nutqi" deb nomlangan yangi, ilgari mavjud bo'lmagan nutq turi sifatida qarala boshladi. ".

<sup>11</sup> Uilyam Gibson 1982- yil "Burning Chrome"

Kasbiy yo'naltirilgan tarmoq nutqiga aniqroq ta'rif berish uchun "diskurs" tushunchasiga aniqlik kiritish va uning nazariy, uslubiy va lingvistik asoslarini aniqlash kerak. Diskursiv psixologiya — sotsial konstruksionizmning yo'nalishi, nutq tahlilining bir turi. Diskursiv psixologiya til orqali ijtimoiy o'zaro ta'sir jarayonida psixik hodisalarni tasvirlaydi va idrok etadi.<sup>12</sup>

Oxirgi oltmish yil ichida diskurs ham xorijiy, ham mahalliy tilshunoslarning e'tiborini tortdi. Nutqning turli jihatlariga bag'ishlangan yangi asarlarning paydo bo'lishi uni har tomonlama o'rganishga urinishlardan dalolat beradi. Bizning fikrimizcha, nutqni institutsional nuqtayi nazardan o'rganish eng dolzarb va istiqbolli bo'lib, unda nutq muayyan ijtimoiy institut nuqtayi nazaridan o'rganiladi.

Muloqot zamonaviy tilshunoslik, semiotika, falsafaning murakkab va ta'rifi qiyin tushunchalaridan biri sifatida ko'p tilli madaniyatlarda keng tarqalgan. Fanlararo tadqiqot obyekti bo'lib, u ko'plab fanlar va tadqiqot yo'nalishlari bilan bog'liq: tilshunoslik avlod va idrok jarayonlarini ko'rib chiqadi.

Internet-forum munozaralar yoki munozaralar janriga o'xshash

janr sifatida ishlaydi, u muammoni, muayyan vazifani, sinxron aloqa vositasini muhokama qilishga qaratilgan. Janr va shaxslararo muloqot o'rtasidagi asosiy farq uning vaqt va makonda uzoqligidir. Resurs mavzusi qat'iy tartibga solinadi, qoidalar bilan belgilanadi. Internet forumlarida anonimlik qabul qilinmaydi. Forumning tematik aloqasi oflayn rejimda amalga oshiriladi. Internet-forumlarning ikki turi mavjud: ochiq va yopiq [Gagarina 2015: 33]. Birinchi turdagi forumlar resurslarni, xabarlarni ko'rish imkoniyatini, hamma uchun mavjud bo'lgan matnlarni o'z ichiga oladi. Yopiq forumlarga kirish faqat moderatorlarning roziligi bilan mumkin bo'lgan resurslarni o'z ichiga oladi. Internet-forum va chat o'rtasidagi asosiy farq aniq, qat'iy tematik farq, oflayn aloqani amalga oshirishdir. Forum doirasidagi Internet-muloqotning asosiy xarakteristikalarini quyidagilardan iborat: - cheksiz aloqa maydoni: muhokamada tarmoqqa kirish imkoniga ega har qanday foydalanuvchi qatnashishi mumkin; - vaqt chegarasi yo'q: ishtirokchilar boshqa odamlarning mulohazalarini o'ylash, o'zlarini tahrir qilish imkoniyatiga ega; - javobgarlik; - emotsionallik: tarmoqni hissiy

<sup>12</sup> [https://uz.wikipedia.org/wiki/Diskursiv\\_psixologiya](https://uz.wikipedia.org/wiki/Diskursiv_psixologiya)

qo'llab-quvvatlash manbai sifatida qabul qilish; -muhojama yo'nalishini belgilovchi, saytning muhojama qilinayotgan resurslarini yangilab turuvchi boshlovchi, administrator, moderatorning aniq yoki yashirin ishtiroki; diqqatni muammoli vaziyatlarga qaratadi; ishtirokchilar oldiga tiklanish va davolanishga qaratilgan vazifalarni belgilaydi; zararlangan hududlarda maslahat beradi; foydalanuvchi bayonotlarini tahrirlaydi [Gagarina 2015: 34-35].

Tarmoq tibbiy nutqining kommunikativ xususiyatlari shundan iboratki, so'nggi o'n yilliklarda til madaniyati uchun nisbatan yangi hodisa - korporativ madaniyat paydo bo'ldi, u darhol til tarkibida o'z ifodasini topdi, tashkiliy va korporativ nutqlarning paydo bo'lishiga olib keldi. O'z tabiatiga ko'ra, bunday matnlar o'ziga xos institutsional nutqdir, chunki har qanday "korporatsiya (kompaniya) ijtimoiy jihatdan belgilangan rollarni taqsimlashga ega bo'lgan ijtimoiy obyektidir" [Martyanova 2009: 206]. Shuni ta'kidlash kerakki, korporativ madaniyatning hodisa sifatida paydo bo'lishi va shakllanishi uning kommunikativ tabiati, kommunikativ komponentning mavjudligi bilan bog'liq, bundan tashqari, tashkiliy va korporativ nutq jarayonlari nafaqat

kommunikativ o'zaro ta'sirni ifodalash shakli sifatida ishlaydi. Tashkilotning mavjudligi uning a'zolari o'rtasida kommunikativ o'zaro ta'sirning mavjudligiga bog'liq, chunki "tashkilotlar mavjud bo'lib, tashkilot a'zolari ularni nutq orqali yaratadilar" (Martyanova 2009: 206).

Internet-muloqot doirasida tashkiliy va korporativ resurslar asosan tibbiyot muassasalari va sog'liqni saqlash bo'limlari resurslari bilan ifodalanadi. Bunday elektron resurslarning asosiy pragmatik vazifasi tibbiyot muassasasining ijobiy imidjini yaratish, salohiyatli auditoriyani jalb qilish, tibbiy xizmatlarni ommalashtirishdan iborat. E. V. Xarchenko, L. A. Shkatova axborot-korporativ nutqlarning quyidagi funksiyalarini aniqlaydilar [Xarchenko, Shkatova 2009: 93]: 1) kommunikativ makonni tuzish; 2) tashkilotning ijobiy imidjini shakllantirish, targ'ib qilish; 3) tibbiyot muassasasining tan olinishi, shuhrat qozonishini ta'minlash; 4) jamoatchilik, davlat organlari bilan o'zaro hamkorlik jarayonlarini optimallashtirish; 5) hamkorlar bilan munosabatlarni optimallashtirish, hamkorlikning yangi shakllarini izlash, axborot almashish; 6) amaliy faoliyatni amalga oshirish, real va potentsial mijozlarga tibbiy yordam ko'rsatish; 7) jamoadagi munosabatlarni

optimallashtirish, uyg'unlashtirish, korporativ identifikatsiyani shakllantirish. Tashkiliy va korporativ nutqlarning ko'p funksionalligi professional nutq, so'zlashuv suhbatlari, ko'plab manipulyatsiya amaliyotlari, nutq strategiyalari va tibbiy muassasaning til siyosatini tushuntiruvchi taktikalarni nutq tarkibiga kiritishni belgilaydi.

**Xulosa.** Amaliy ahamiyatga ega bo'lgan ma'lumotlardan lingvistik va uslubiy maqsadlarda - bo'lajak shifokorlarni professional muloqot

ko'nikmalariga o'rgatish jarayonida foydalanish imkoniyatidir. Maqola universitet kurslarida aloqa nazariyasi, nutq aloqasi nazariyasi, nutq madaniyati, nutq nazariyasi va madaniyatlararo muloqot nazariyasi, lingvistik stilistika va matnni sharhlashda qo'llanilishi mumkin. Keyingi maqolalarimizda tibbiyot va internet-muloqoti va diskursi haqida yank o'ma'lumotlar to'lab, shu mavzuga oid yangi fikrlarni tadqiq qilishga harakat qilamiz.

#### **Adabiyotlar ro'yxati:**

1. Markova A.K. Psixologiya professionalizma. M.: Znanie, 1996. 308 s.
2. Internet texnologiyalari innovatsiyalar. Sun'iy intellektni rivojlantirish Yuldashev Axrorjon Qo'qon universiteti talabasi Sobirova Madinaxon Muhammadaliyeva Umida Muxtorov
3. Tibbiy axborot tizimlari faoliyatini baholash va tahlil etishda mobil ilovalar o'rni. Xolida Anorboyevna PRIMOVA dotsent,
4. Uilyam Gibson 1982- yil "Burning Chrome"
5. Yakovleva, N.V. Kasbiy tibbiy faoliyatning ziddiyatli salohiyati: tashkiliy va shaxsiy jihatlar / NV Yakovleva // O'zgaruvchan dunyoda shaxsiyat: salomatlik, moslashish, rivojlanish. - 2019. - No 4 (27) - S. 583-596